Importcsökkentő törekvések

A megyei NEB-vizsgálat tapasztalatai

Még akinek nincs is szakmai érdekeltsége, tudja, hogy a külgazdasági egyensúly megteremtésének fontos eleme a tőkés importból származó alapanyagok, berendezések behozatalának csökkentése, illetve pótlása hazai termékekkel, vagy rubelelszámolású importtal. A megyei népi ellenőrzési bizottság nemrégiben lezárult vizsgálata arra a kérdésre keresett választ, milyen lehetőségeket tártak fel eddig a felhasználók, illetve érdekük-e valójában az újabb megoldások felkutatása. A vizsgálat 11 önálló (minisztériumi) vállalatra, ipari szövetkezetre, illetve országos vállalathoz tartozó gyárra terjedt ki — a gépipari, vegyipari, könnyűipari és energiakitermelő ágazatban.

*

Az 1978. december 6-i KB-határozat után kezdődött az előkészítő, felkészülési folyamat az egyensúlyt hatékonyabban javító termelési struktúra kialakítására. Ösztökélő szerepe azonban igazából az elmúlt esztendő importkorlátozó intézkedéseinek, s az idei szabályozásnak volt. A népi ellenőrök megállapítása szerint a vállalati intézkedési terveknek csak egyik, nem túl konkrétan megfogalmazott szempontja az importcsökkentés, s feltűnő, hogy a tizenegyből csak négy vállalat fordult hitel-, illetve támogatási kérelemmel valamilyen, fejlesztést finanszírozó intézményhez. Az egyetlen jelentősebb, az importcsökkentést célzó termelésbővítő beruházás a Medikémiánál indult — 119 millió forint OKISZ-kölcsönből: termelésüket 1982-ről 1986-ra megduplázzák, exportjukat megháromszorozzák, s 1986-tól évente 200 millió devizaforint importkiváltást kell elérniük.

Mivel látványos importcsökkenés 1981 végéig nem következett be, s az 1982-es esztendő anyagimportja is még 11 százalékkal meghaladta az 1980-as behozatalt, a népi ellenőrök — e tendencia magyarázatát keresve — megvizsgálták, milyen információkon, s menynyire megalapozott döntéseken nyugszik a vállalatok tevékenysége. Kiderült: sehol sem különítik el a könyvelési rendszerben az importból származó és a hazai anyagokat, nincs teljeskörű és rendszeres nyilvántartása a termékek importhányadának.

Az intézkedési tervek megalapozottsága szempontjából jellemzőnek tekinthető a panasz: használható, jó agrárprognózisokkal még az önálló szervezetek sem rendelkeznek. A külkereskedelem ártájékoztatói késedelmesen követik a tényleges beszerzési árakat, pontatlanok, előrejelző szerepük így nem is lehet. Csupán a HÓDIKÖT-nek és a Metripondnak van lehetősége az ártrend figyelésére.

*

A tőkés import csökkentésében fontos szerephez juthat a hazai és a rubelelszámolású beszerzési lehetőségek ismerete. Jó példáik sorolása után azonban azt is elmondták a vállalatvezetők: kapacitáshiány, elmaradott műszaki színvonal, össze nem hangolt fejlesztés, vagy érdektelenség, monopolhelyzet gyakran akadálya a hazai anyagbeszerzéseknek. Általános jelenség, hogy az importot pótló magyar termékek ára magasabb, mint a megfelelő külföldieké, s ez az árarány fékezi az importkiváltás teljesebb kibontakozását. (A HÓDIKÖT a hazai fonodák kapacitáshiánya miatt kényszerül egyes fonalfélék behozatalára, a kábelgyárnak minőséggel kapcsolatos gondjai vannak, ezért veszi inkább a hosszabb élettartamú import-húzóköveket.)

Születtek már eredmények a hazai vállalatok közti fejlesztési együttműködésben. A HÓDIKÖT 1982-ben mintafonodát hozott létre a Magyar Posztógyárral közösen, a kábelgyárban évente tízmillió forint értékű angol importot válthatnak ki a Tiszai Vegyikombinátban folyó kísérletek eredményeképpen. Ám például a telefonkábelekhez használatos különleges kábelpapír hazai gyártásának ügye lassan halad a papíripari vállalatnál, s ugyancsak sok a huzavona egyes pvc-típusok kifejlesztésében a Borsodi Vegyikombinátban. Olykor a magyar szabványok szigorúsága gátol, máskor visszájára fordul a helyzet: a szegvári háziipari szövetkezetben kifejlesztett gyurma nem kap teret a hazai piacon, mert a laza szabvány miatt zavartalanul forgalmazhatók az importgyurmák is. Még érthetetlenebb, hogy az Univerzálban gyártott jó minőségű orvosi bemosakodószerek nem szorították ki az importterméket, vagy hogy az NSZK-licensz alapján a Medikémiánál készülő úgynevezett benzin-additív anyag mellett forgalmazzák az eredeti terméket is.

*

A találmányok hasznosításának, az újítások sorsának, a gazdasági munkaközösségek lehetőségeinek vizsgálatakor a népi ellenőrök úgy tapasztalták, e módszereket csak mostanában kezdik bevezetni a vállalatok az importfelhasználás mérséklésére. Az importcsökkentés egyébként sehol sem eleme a komplex belső érdekeltségi rendszernek. S mert a vizsgálat ennek szükségességére is felhívta a figyelmet, érthető, hogy a vállalatok és szövetkezetek vezetői maguk is időszerűnek, hasznot hozónak tartották a népi ellenőri vizsgálódást.

A tapasztalatokat a megyei NEB természetesen megismerteti az érdekelt minisztériumokkal, főhatóságokkal is, melyek figyelmébe kívánkozik utolsó példánk is. A Szegedi Kábelgyárban 1983 első negyedévében jelentős termeléskiesést jelentett a Borsodi Vegyikombinátból beszerezhető pvc hiánya. Ezt a hiányt az Egyesült Vegyiművek ipari alkoholimportjának kiesése okozta. Ez a pvc lágyítója. Ugyanakkor a Vidia kábelt importált. A kábelgyári szakemberek véleménye szerint a Vidia referenciakeretéből kellett volna növelni az Egyesült Vegyiművek hasonló keretét és akkor a termeléskiesést meg lehetett volna előzni.

P. K.

Őrségi napok

Az Őrségi Baráti Kör az idén is megrendezi — június 25-én és 26-án — az őrségi napokat. A gazdag program kulturális eseményei között szerepel a népitánc-együttesek, pávakörök, citerazenekarok, néptáncdalénekesek, őrségi filmek bemutatója; a tájegység „fővárosában", Őriszentpéteren népművészeti kiállítás, vásár és képzőművészeti tárlat lesz. Bajánsenyén a Magyarszombatfai Kerámia Vállalat termékeit állítják ki.

A rendezvényre látogatókat őrségi barangolásokra invitálják, ezeken bemutatják az őriszentpéteri, pankaszi, szalafői népi építészet emlékeit. A részletes programról, szálláslehetőségről a Vas megyei Idegenforgalmi Hivatal (Szombathely, Mártírok tere 3., telefon: 12-348) ad felvilágosítást.

Új felfedezések a tajgában

Csodálatosan gazdag és sajátságos a növény- és állatvilág azon a szibériai tájon, amely a Nagy-Jugan és a Kis-Jugan folyó között terül el. A közelmúltban a mintegy 650 ezer hektárnyi területet természetvédelmi területté nyilvánították. A természetvédelmi területtel nemcsak az a cél, hogy megóvják a természetnek ezt a pompás, érintetlen zugát, hanem az is, hogy növeljék a vadállományt. Erre a munkára külön tudományos kutatóállomást állítottak fel a területen.

Ez már a második természetvédelmi terület ezen a vidéken: az elsőt hét évvel ezelőtt alakították ki. Valószínű, hogy a meglevő kettőhöz egy harmadik is társul: a tudósok most a Taz felső folyása mentén végeznek kutatásokat.

Teljes értékű emberként

A szívbetegek rehabilitációja

A szív- és érbetegségekről sokat hallunk, az utóbbi időkben különösen, de az egész kérdéskör jelentőségével az átlagember mégsincs egészen tisztában. Pedig nem jelentéktelen, hogy az összes halálozások 37, a rokkantsági esetek több mint 40 százalékát ez a betegségcsoport okozza. Az is nagyon fontos, hogy mit tehet a tudomány, az egészségügy meg a környezet azokért, akik átestek e betegség legveszélyesebb periódusán. Mekkorák a rehabilitáció, az egészség, a jó közérzet, a munkaképesség lehető legnagyobb mértékű helyreállításának esélyei? Erről beszélgettünk *dr. Böszörményi Ernő* kandidátussal, a füredi Állami Kórház főigazgatójával, aki társszerkesztője egy most megjelent, mintegy ötszáz oldalas, gazdagon illusztrált kötetnek. Címe: A szív- és érbetegségek rehabilitációja.

— Miért olyan fontos kérdés a rehabilitáció éppen a szívbetegek esetében?

— A tudomány fejlődése lehetővé tette az infarktuson átesettek sokkal eredményesebb gyógyítását. Ez mind az egyén, mind a társadalom számára óriási jelentőségű. Nekünk, orvosoknak nemcsak az a kötelességünk, hogy a közvetlenül ránk bízott betegeket a tőlünk telhető legmagasabb színvonalon gyógyítsuk, hanem, hogy megkeressük a tudomány kínálta új utakat is. Egyelőre sok még a tennivaló. Elég, ha arra utalok, hogy nálunk az infarktust elszenvedett betegeknek mindössze 19—20 százaléka veszi fel a munkát, míg például Csehszlovákiában vagy az NDK-ban ez az arány 70—80 százalék. Ebben szerepük van nálunk a munkába állásra egyáltalán nem ösztönző jogszabályoknak is, de az egészségügy és a környezet is sokat tehet. A balatonfüredi szívkórházban hároméves utánkövetéssel vizsgáltuk 188 infarktuson átesett volt betegünk sorsát. Megállapítottuk, hogy három év után 63 százalékuk dolgozott, a terheléses vizsgálatok viszont azt is jelezték, hogy 88 százalékuk végezhette volna vagy eredeti munkáját, vagy valami könnyebbet. Kell-e ennél ékesebb bizonyíték a rehabilitáció jelentőségére?

— Az ön által is szerkesztett kötet miben nyújt ehhez segítséget?

— Hazánkban először jelenik meg olyan mű, amely tudományos igénnyel tárgyalja a szív- és érbetegek rehabilitációját. A kötet nem csupán a rehabilitáció legkülönfélébb részletkérdéseit tárgyalja, hanem gyógytorna-leírásokat közöl a különféle betegségben szenvedőknek, szempontokat ad a munkaképesség és a foglalkoztatási rehabilitáció elbírálásához, kérdőívet kínál a pszichológiai vizsgálatokhoz, a terheléses vizsgálatokhoz, ellenőrzéshez, adatfeldolgozáshoz. A fejezetek megírásához a szakterületek kiváló ismerőit kértük fel, többségük az Országos Kardiológiai Intézetben és a Balatonfüredi Állami Kórházban dolgozik. Szerkesztőtársaim *dr. Endersz Frigyes* és *dr. Hoffmann Artur.*

— Kinek szánták elsősorban?

— Az érdeklődő laikusok is haszonnal forgathatják, de természetesen elsősorban az orvosoknak ajánlom. Részint azért, mert még köztük is vannak, akik nem a leghelyesebb szemlélettel kezelik az infarktusos beteget, nem merik tornáztatni őket, holott már a negyvenes évek végén változott erről a tudomány álláspontja. Azt hiszem, hogy a könyv fontos segítője lehet azoknak a kollégáknak, akik a megyékben most kialakuló regionális kardiológiai központokban dolgoznak. Leglényegesebbnek mégis azt tartom, hogy az alapellátásban dolgozók, főleg a körzeti orvosok forgassák. A rehabilitáció a betegség kialakulásától az élet végéig tart, s nyilvánvaló, hogy eközben az alapellátást nyújtók foglalkoznak a legtöbbet a beteggel. A szakintézményekből mindig oda megy vissza az ember. A hibás rehabilitáció nemcsak azt eredményezheti, hogy valaki nem tudja felvenni a munkát, hanem tovább ronthatja az állapotát.

A beszélgetés végén még arról tájékoztatott a főigazgató, hogy a kötet 15 ezer példányban jelent meg, de kereskedelmi forgalomba nem kerül. A szívkórház titkárságán rendelhető és vásárolható meg az ottani könyvesboltban. Az érdeklődés mégis igen nagy iránta: betegek, orvosok, gyógytornászok, ápolónők vásárolják.

C. J.

kertbarátoknak

A cseresznye és a meggy

A gyümölcsök közül a kajszibarack mellett a cseresznye és meggy termelése esett vissza jelentősen a szórványkertek megszüntetésével. A területcsökkenés idején az exportlehetőségek kedvezőek voltak — ez a belföldi ellátást még inkább nehezítette. A hiány megszüntetésére különböző akciók indultak; nagy ütemű telepítés indult. A városokban és falvakban például a kertes házak utcáit többségében meggyfával ültették be. A fásítási láz azokat az embereket is elérte, akik a kert, illetve a fák művelésére, növényvédelmére nem sokat adnak, ennek következménye az lett, hogy egyre több helyen lehet látni elszáradt ágakat, hajtásokat, természetesen a virágzást követő terméskötődés is elmaradt, melyet gyakran a fajta rovására írtak. Az elhanyagolt növényvédelem következtében a megfelelően gondozott fák kezelése is sokkal nagyobb munkát és költséget igényel.

A cseresznye- és meggyfákat általában a kevésbé növényvédelem-igényes növények közé sorolhatjuk. Ám feltétlenül ismernünk kell a kórokozóikat és kártevőiket, hogy megjelenésük idején kevés permetezéssel egészségesen tudjuk tartani gyümölcsfáinkat.

A cseresznye- és meggykultúrában a vírusok közül hazánkban a nekrotikus, a klorotikus és a klorotikus-nekrotikus gyűrűsfoltosság a leggyakoribb. A fertőzés következménye terméscsökkenés. Gyakori a fakipusztulás is. Sajnos a beteg fák a jelenleg elterjedt védekezési módszerekkel nem gyógyíthatók, célszerű a beteg egyedeket kitelepíteni.

A baktériumos betegségek közül a gyökérgolyvás fertőzés már gyakran a faiskolában megtörténik. A fák gyökerén apró, borsószem nagyságú, sima felületű, puha állományú, fehéres tumorok képződnek, melyek a későbbiek folyamán növekedésnek indulnak, ökölnyi, esetleg gyermekfej nagyságúra is megnőnek, majd barnára színeződnek. Később megrepedezve rücskös felületűvé válnak, állományuk megfásodik, elrothad, szétesik. A művelőeszközökkel széthordott baktériumok tovább fertőzik a talajt. A daganatos részek egyaránt megjelenhetnek a gyökéren, vagy a fa gyökérnyakán. A gyökérgolyvás fát nem szabad elültetni, a beteg fát pedig ki kell telepíteni, lehetőleg úgy, hogy a fertőzött gyökérmaradvány ne maradjon a talajban. A fertőzött területre öt-hat évig ne ültessünk fát!

A cseresznye baktériumos rákosodását, a Pseudomonas mors-prunorum okozza, amely tünetként a rügyek körül jelentkezik elsősorban. A baktérium behatol a rügybe, annak tengelye elbarnul, később az egész képződmény elhal, tavaszszal nem hajt ki. A rügyből a kórokozó a háncsrészbe jut, a megtámadott rész besüpped, és elpusztul. A megbetegedett ágrészek később rákosodnak. A fertőzés helyét mézgafolyás jelzi. A fiatal hajtások hirtelen hervadása és a virágok elhalása is ismert jelenség. Tavasszal a fiatal leveleken a tünetek szögletes, barna foltosodás alakjában jelentkeznek, később a foltok kihullanak, a levél lyukacsos lesz. A fiatal termés fertőzésekor a gyümölcsön besüppedt foltok keletkeznek. Fontos tudni azt, hogy a baktérium ősszel a lehulló levélnyél helyén fertőz, ezért egyetlen védekezési mód a lombhulláskori 1,5 százalékos bordóileves permetezés. A nyári időszakban a pseudomonásra jellemző módon nem fertőz.

A gutaütés kórokozója a Pseudomonas Syringa. Tünete a tavaszi időszakban ágrészek, vagy a teljes ág elhalása. Az elhalás azonban a téli kambiumpusztulás következménye. A betegség már korábban is felismerhető arról, hogy a hancsos barna gyűrű jelenik meg, és a fertőzés helyén a fa savanyú szagú. A fertőzés seben keresztül terjed, a téli hónapokban ezért kerülni kell a téli metszést, és a metszés kezdete előtt 2 százalékos bordói lével le kell permetezni az egész ültetvényünket.

A gombás betegségek közül a csonthéjasok legveszedelmesebb ellensége a monilia. A virágokon, hajtásokon, ágrészeken és gyümölcsön jellegzetes tünetek alakulnak ki. A virágok fertőzése esetén rövid idő alatt elbarnulnak, tömegesen elpusztulnak, lankadt csomókban csüngnek. Jellemző, hogy ezek az elszáradt virágok sokáig a fán maradnak, rajtuk esetenként szürke penészpárnák jelennek meg. A hajtások csúcsuktól kezdődően elhervadnak, levelük elszárad. Az egészséges és elhalt részek között külsőleg is jól észrevehető mézgakiválás jelenik meg. A gyümölcsön rothadó foltok keletkeznek, felületükön szétszórtan szürke penészpárnácskák jelennek meg. A fertőzött gyümölcsök vagy lehullanak, vagy a fán maradva mumifikálódnak.

A gomba szaporítóképletei a gyümölcsmumiákon és fertőzött ágakon telelnek át, és korán, már 8—10 fokos melegben továbbszaporodnak. A hűvös, csapadékos időjárás kedvez fejlődésüknek. Ezért szokták mondani: a köd elvitte a meggyet! Védekezésnél fontos, hogy a lehulló lombot fertőtlenítsük, tavasszal a lemosó permetezést végezzük el, ezt követően megfelelő gombaölő szerekkel védekezzünk. Egy nagyon fontos tudnivalóról sem feledkezzünk meg: a gomba seben keresztül fertőz.

A sztigmás levéllyukacsosodás a többi csonthéjasoknál is károsít, az asszimilációs felületet csökkenti, megfelelő védekezés esetén nem okoz komoly veszélyt.

Egyre inkább terjed a cseresznye és meggy leukosztómás ágelhalása és pusztulása, a tünetek hasonlítanak az őszibaracknál leírt cytospórás megbetegedéshez. Nem gyakori, de egyre inkább terjed.

(A kártevők közül a korábbiakban már szó volt a lombosfa fehérmolyról, a kaliforniai pajzstetűről, a kéregmolyról, az atkákról, a füstös szárnyú levéldarázsról, sodrómolyokról, lombrágó hernyókról, téli araszolókról és a levéltetvekről.)

A cseresznyelégy igen elterjedt kártevő — a gyümölcsöt károsítja. Bábállapotban telel át, amely tojásdad alakú, hosszúsága 3—5, szélessége 1,5—3 milliméter, sárgás színű. Egy nemzedéke van. Rajzása elhúzódik, április végétől júliusig tarthat, de a csúcs május közepére esik. A cseresznyelégy nősténye 4—5, a hím 3 milliméter nagyságú, fekete alapszínű. A nőstény tojásait a gyümölcs héja alá rakja. A kikelő lárvák a gyümölcshúsban élnek, a magig húzódnak, a kifejlett lárvák a gyümölcsből kibújva a földbe bábozódnak be. Védekezni a rajzó legyek ellen kell.

Dr. Tóth Mihály
megyei főkertész